

Rauhantyö ja rauhantutkimus

Reunamerkintöjä keskusteluun nk. naisnäkökulmasta¹

HELENA TUOMI

Viime aikoina on yhä useammin vaadittu naisten oman näkökulman esiin tuomista eri alojen ongelmia pohtivissa keskusteluissa. Usein me naiset olemme jopa pitäneet itsestään selvänä, että lähes kaikkiin asioihin maan ja taivaan välillä löytyy meidän oma 'naisnäkökulmamme' joka on selvästi erilainen kuin miesten näkökulma.

Toisaalta siellä missä järjestelmällisimmin etsitään uutta tietoa ja ymmärrystä — eli tieteessä ja tutkimuksessa — naisnäkökulman vaatimusta on esitetty vasta niin vähän aikaa, ettei ole ehtinyt syntyä kovin paljon näyttöä siitä kuinka hedelmällinen naisnäkökulma eri tieteenaloilla on ja mitä kaikkea sen avulla voidaan saada aikaan.

Pohdin seuraavassa joitakin naisnäkökulmaan liittyviä kysymyksiä rauhanliikkeessä ja rauhantutkimuksessa. Älköön keskusteluni ymmärrettäväksi miksikään syvälliseksi asiantuntijan puheenvuoroksi, sillä en ole omissa tutkimuksissani tietoisesti käyttänyt mitään 'naisnäkökulmaa'. Tyydynkin esittämään vain joitakin vaatimattomia reunahuomautuksia, ensin naisten väitetyistä rauhanomaisuudesta, sitten naisten rauhanliikkeestä ja lopuksi naisnäkökulmasta rauhantutkimuksessa.

Ovatko naiset rauhanomaisia ja miehet sotaisia?

Monet feministit ja naisten rauhanliikkeen aktivistit ovat syyttäneet miehiä sodista ja kilpavarustelusta. Miesvaltaisen macho-kulttuurin on väitetty ihannoivan aggressiivisia toimintamalleja, jopa fyysistä väkivaltaa.

Miesvaltaisen l. patriarkaalisen yhteiskunnan on väitetty tuottavan rakenteellista väkivaltaa, joka luo yhteiskuntaan alistussuhteita ja konflikteja. Kaiken kaikkiaan on esitetty myytin omaisia väitteitä miesten 'sotaisuudesta' ja naisten 'rauhanomaisuudesta'.

Esimerkiksi costaricalainen tutkija Celina Garcia on todennut, että mies on ainoa eläin joka järjestelmällisesti tappaa oman lajinsa edustajia.² Suomalainen nais- ja rauhanliikkeen aktivisti Hilikka Pietilä puolestaan on todennut, että naisen biologisen perusröolin johdosta ajatus toisen ihmisen tappamisesta on naiselle äärimmäisen vieras. Kun nainen synnyttää, vaalii, hoivaa ja kasvattaa elämää, olisi sananmukaisesti luonnonvastaista pitää oikeutettuna toisen ihmisen tappamista.³ »Jokainen ihminen on aina jonkun äidin lapsi» toteaa Pietilä tarkoittaen ilmeisesti, että kaikki maailman äidit

suojelevat — tai heidän tulisi suojella — kaikkien maailman äitien lapsia.

Myytti naisten rauhanomaisuudesta on vanhaa perua, ja myös monet miehet ovat siihen uskoneet. Roomalainen filosofi-runoilija Horatius, 1700-luvun filosofi Johann von Herder ja 1800-luvun yhdysvaltalainen rauhanaktivisti William Ladd ovat esimerkkejä miehistä, jotka ovat korostaneet naisten rauhanomaisuuden merkitystä. Venäläinen kirjailija Maksim Gorki vetosi ensimmäisen maailmansodan jälkeen maailman naiseen uuden suursodan välttämiseksi. Intialainen kirjailija Tagore kirjoitti vuosisatamme alussa miesten sotaisesta sivistyksestä ja piti naisia ihmissuvun pelastajina.⁴

Toisaalta kaikki eivät ole uskoneet naisten rauhanomaisuuteen — eivät edes kaikki naiset. Englantilainen kirjailija Doris Lessing — eräs meidän aikamme syvällisimpiä naisen sielunelämän kuvaajia — sanoi eräässä lehtihaastattelussa: »Naisten paremmuuteen liittyy paljon tunteenomaista asennoitumista. Ruotsissa minun odotettiin jälleen kerran todistavan, että »eivätkö naiset olekin rauhaa rakastavampia kuin miehet«. En usko siihen lainkaan. Mistä tuollaisia ajatuksia oikein syntyy? Historia todistaa, etteivät naiset ole sen viattomampia. He ovat aina olleet lähettämässä miehiä sotaan ja kuolemaan.» Satiirinen sodanvastustaja-kirjailija-taiteilija, edesmennyt Henrik Tikkanen puolestaan on irvailut, että naiset äänestävät puolustusmäärärahojen puolesta mutta sättivät miehiä asevarustelusta. Lisäksi naiset hänen havaintojensa mukaan pitävät univormupukuista miestä erityisen komeana.⁵

Luultavasti olisi naisten rauhanomaisuudesta puhuttaessa selventävää erottaa toisistaan se mitä *tiedetään* ja se mitä *uskotaan* tai *toivotaan*. Kun feministinen liike pyrkii ensisijaisesti mobilisoimaan naisia, se puhuu usein siitä mihin pyritään pikemminkin kuin siitä mitä varmasti tiedetään. Usein on myös tarkoituksena rohkaista esiin naisten parhaita puolia ja saada takaisin huonon kasvatuksen tuloksena menetetty itsetunto. Naisten rauhanomaisuutta koskevien väitteiden taustalla voi siis olla mitä erilaisimpia motiiveja — seikka joka on ollut omiaan aiheuttamaan älyllistä sekaannusta.

Luulisin, ettei tutkimuksen perusteella voida kunnolla osoittaa naisten 'luonteenomaista'

rauhanomaisuutta. Sotaisia naisia on ainakin ollut riittävästi tämän hypoteesin kumoamiseksi. Jotkut naiset ovat osoittaneet kovuutensa ja julmuutensa toimimalla keskitysleirien vartijoina tai väkivaltaisina terroristeina. Matriarkaalisten yhteisöjen rauhanomaisuutta en myöskään pitäisi mitenkään selvänä; osa matriarkaalista yhteisöistä on luultavasti ollut matriarkaalisia juuri sotaisuutensa takia. Kun miehet ovat olleet jatkuvasti sotaretkillä, on naisten täytynyt ottaa kotiyhteisön ohjat käsiinsä. Ilmiöhän tunnettiin myös Euroopassa toisen maailmansodan aikana, jolloin kotirintaman tehtävät olivat tavallista enemmän naisten hoidossa miesten ollessa rintamalla.

Molemmat maailmansodat, kylmä sota idän ja lännen välillä, jatkuva ideologisten leirien välinen jännitys sekä absurdit mittasuhteet saavuttanut varustelukilpa ovat epäilemättä miehiä aikaansaannoksia. Tässä naisten rauhanliike on oikeassa. Miehet ovat vastanneet sotapäätöksistä kuten myös sodanjälkeisestä turvallisuuspolitiikasta. Mies, joka aikoinaan päätti hankkia kättä pidempää ja valmisti keihään saadakseen metsästetyksi kauriin perheensä ruoaksi, on nyt 'kehityksensä' siinä vaiheessa, että hän uhkaa lennättää keihäänsä ohjuksena avaruuteen ja sieltä toisten ihmisten niskaan. Joidenkin miesten kekseliäisyyden ansiosta me eurooppalaiset olemme saaneet totuttautua elämään ruutitynnyrissä, jossa kaiken lisäksi suurten sotilasliittojen johtajat pitävät oikeutenaan ylläpitää kauhua ja pelkoa eurooppalaisten mielissä.

Siitä, että Eurooppa nyt on miesten tekemä ruutitynnyri, ei kuitenkaan voida juurikaan tehdä naisia koskevia johtopäätöksiä. Mistä me mukamas tiedämme minkälainen Eurooppa olisi, jos naiset olisivat olleet oikeudenmukaisesti edustettuna päätöksenteossa? Emme mistään — ja vastausta tähän kysymykseen emme saa ennenkuin olemme kokeilleet! Eivät naiset sitäpaitsi ole täysin vailla vastuuta tämän päivän Euroopassa — onhan meillä useimmissa maissa varsin pitkään ollut äänioikeus. Minkälaisia poliitikkoja olemme äänestäneet valtaan?

Maailmanhistoria tuntee muutamia naisia, joilla on ollut valtaa ulko- ja puolustuspolitiikassa. Nämä esimerkit puhuvat sen puolesta että naiset osaavat määrättyissä olosuhteissa olla

vähintään yhtä kovaotteisia kuin kovaotteiset miehet. Maria Stuart ja Katariina Suuri aikaisemmilta ajoilta ja rouvat Golda Meir, Indira Gandhi ja Margaret Thatcher meidän ajaltamme ovat tällaisia esimerkkejä. Keitä nämä naiset ovat, jos nainen kaiken kaikkiaan on rauhanomaisempi sukupuoli?⁶

Entä sitten väite miesten aggressiivisuudesta ja naisten epäaggressiivisuudesta — joskaan tämä kysymys ei juurikaan liity sotimiseen. Menevätkö aggressiotutkimukseen yksityiskohtaisemmin luulisin, että aggressiivista käytöstä esiintyy sekä miehillä että naisilla mutta ilmeneismuodot saattavat olla erilaisia. Paljolti aggressiivisen käytöksen määritelmästä riippuu kenet saadaan näyttämään aggressiiviselta. Jos aggressiiviseksi käytökseksi määritellään ruumiillinen väkivalta ja sillä uhkaaminen niin miehet ovat aggressiivisempia — tätä osoittavat väkivaltarikollisuus, tappelunujakat ja humalassa räyhääminen.⁷ Tällainen käytös myös näkyy ja kuuluu ja tulee poliisin tietoon.

Mutta entäpä jos aggressiiviseksi käytökseksi määritellään erilaiset henkisen aggressiivisuuden muodot kuten alistaminen, sättäminen, juoruilu, panettelu, juonittelu, kantelu tai pilkkaaminen? Jopa lisääntyy tyttöjen ja naisten aggressiivisuus mutta tuloksena ei ole näkyviä haavoja eikä merkintöjä poliisin tilastoon.⁸ Myös äärimmäinen fanaattisuus, suvaitsemattomuus toisella tavoin ajattelevia kohtaan sekä omien mielipiteiden pakonomainen tyrkyttäminen ovat aggressiivisen käytöksen muotoja — varsin tavallisia naisten keskuudessa jos kohta myös miesten.

Osa naisten rauhanliikkeen edustajista syyttelee miehiä, varsinkin sotilaita, 'militaristeiksi'. Tympäännyttyään jatkuviin sotiin, sotilaalliseen jännitykseen ja kilpavarusteluun, erityisesti ydinaseisiin, nämä naiset etsivät täysin uutta vaihtoehtoa. He saattavat tuomita kaiken sotilaallisen maanpuolustuksen, ja pitää kaikkia armeijoita »pahan» militarismien edustajina ottamatta lainkaan huomioon että armeijoita ja sotilaita on monenlaisia. Niinpä suurvaltojen offensiiiviset ydinasearmeijat, kehitysmaiden kovaotteiset sotilasdiktatuurit, YK:n rauhanturvajoukot ja pienten puolueettomien valtioiden maltilliset alueellisen koskemattomuuden vartijat saattavat tässä musta-valkoisessa ajatteluta-

vassa joutua suurpiirteisesti yhteen ja samaan militarismien kategoriaan. Eroa ei tehdä siinäkään onko armeija demokraattisen kansanedustuslaitoksen aikaansaannos ja sen valvonnassa vai onko se nostanut itse itsensä valtaan voimain ja asettunut kaiken poliittisen valvonnan yläpuolelle, valvomaan muuta yhteiskuntaa.

Kukapa ei haluaisi unelmoida pysyvän rauhan maailmasta? Mutta realistisesti ajateltuna pysyvän rauhan maailmaa ei varmaan tämä sukupolvi tule näkemään eikä ehkä seuraavakaan. Myös me naiset joudumme elämään sen tosiasian kanssa vielä pitkään, että maailmassa on sotia ja sodan uhkaa ja myös jonkinlaisia armeijoita. Oleellisinta olisi pohtia väkivallan ja sillä uhkaamisen poistamista kansallisesta ja kansainvälisestä politiikasta, siis kiistojen rauhanomaista poliittista ratkaisemista ja sen edistämistä.

On ymmärrettävää, jos sisaret naisten rauhanliikkeessä syyttelevät monia kehitysmaiden armeijoita militarismista — onhan noissa maissa sotilasdiktatuuri joka usein käyttää voimakeinoja ihmisoikeuksien polkemiseen. Lisäksi nämä armeijat usein kirjaimellisesti syövät leivän kansan suusta.

Myös suurvaltoja ja niiden johtamia sotilasliittoja voidaan siinä mielessä syyttää militarismista, että niiden sotilaallinen peloteajattelu ja sotilaalliset doktriinit ovat luonteeltaan hyvin offensiiivisia. Suurvaltojen sotilaallinen toiminta ympäri maapalloa, meren syvyyksissä ja avaruudessa sekä niiden puuttuminen toisten valtioiden selkkauksiin on erittäin offensiiivista toimintaa, voitaneen määritellä militarismiksi, jossa on etäännytty kauas pelkästä oman alueen koskemattomuuden puolustamisesta.

Luulisin monien naisten kuitenkin ymmärtävän, ettei kaikki sotilaallinen toiminta ole militaristista. Esimerkiksi Yhdistyneiden Kansakuntien lipun alla toimivat rauhanturvajoukot ovat kaikkine puutteineenkin yksi YK:n tärkeimpiä keinoja edistää vakavien poliittisten kiistojen rauhanomaista ratkaisemista. Pääsihteeri Perez de Cuellar - yksi meidän aikamme huomattavimpia valtiomiehiä — on pitänyt rauhanturvatoimintaa YK:n tärkeimpänä poliittisena saavutuksena. Kiihkeinkään feministi ei varmaan vastusta kiistojen rauhanomaista rat-

kaisemista tai nimittele militarismiksi tähän tarkoitukseen suunniteltuja kansainvälisiä sotilaallisia toimia?

Myöskään monien puolueettomien ja sitoutumattomien maiden puolustusvoimia ei voi pitää militaristisina silloin, kun niiden tehtävänä on alueellisen koskemattomuuden varmistaminen ja ulkopoliittisen uskottavuuden takaaminen ja niiden järjestelyt ovat selvästi puolustukselliset eivätkä liiaksi rasita kansantaloutta. — Eurooppalaisessa rauhanliikkeessä on viime vuosina paljon pohdittu armeijoiden muuttamista puolustukselliseksi ja ei-provokatiiviseksi. Tässä keskustelussa on esitetty paljon realistisia ja toteuttamiskelpoisia puolustuspoliittisia vaihtoehtoja; feministiselle liikkeelle ja naisten rauhanliikkeelle olisi epäilemättä hyödyllistä osallistua näihin keskusteluihin jolloin nämä järkevät ideat saisivat lisää kannatusta.

Kaiken kaikkiaan luulin, ettei naisten kantana tuhlata aikaansa miesten syyttelemiseen sotaisuudesta, aggressiivisuudesta tai militarismista. Sodan, rauhan ja kilpavarustelun kysymykset ovat siinä määrin vaikeita, että itse kunkin on hyödyllisempää miettiä niihin ratkaisuja kuin syytellä toisiaan. Voidaan myös muistaa, että nykyaikainen sota käytettäessä massatuhoaseita ei tee enää selvää eroa sotilaiden ja siviilien välillä — kaikkien kärsimykset mahdollisessa sodassa olisivat huomattavat. Myös tältä kannalta naiset ja miehet ovat samassa veneessä ja kysymys on enemmän ihmisten ongelmasta kuin nais/mies-ongelmasta.

Mielestäni on myös uskottavuuden kannalta valitettavaa, jos naisliike liiaksi keskittyy miesten sättimiseen, esiintyen aggressiivisesti ja mustavalkoisin asentein. Ei voi olla naisasialle eduksi, jos naiset syyttelevät miehiä aggressiivisuudesta ja toisen sukupuolen syrjimisestä mutta syyllistyvät itse samaan syntiin. Hyvä kello kauas kuuluu, sanotaan; nailiikkeen oikeutettujen tavoitteiden ajamista edistää varmaan parhaiten älyllinen rehellisyys sekä ystävyden ja kumppanuuden ääni.

Naisten rauhanliikkeestä

Edellä olen tarkastellut eräitä naisnäkökulmaan liittyviä ongelmia — siirtykäämme nyt tarkaste-

lemaan sen positiivisia puolia ja mahdollisuuksia.

Rauhantyö on mielestäni laaja käsite — sitä tekee itse kukin kotona ja työpaikalla sekä jotkut myös järjestöjen piirissä. Naisen historiallinen osa on ollut perheen perustarpeista huolehtiminen ja eläminen sukulaisten ja ystävien kanssa läheisessä vuorovaikutuksessa. Vaikka suuri osa naisia on siirtynyt työhön kodin ulkopuolelle, niin nainen on silti säilyttänyt hoivavan roolinsa ja lähisuhteensa. Näin naiselliseen elämäntapaan edelleen kuuluu pesänrakentaminen ja perusturvallisuuden luominen lähipiirissä. Synnyttäminen, ruokkiminen, hoitaminen, vaatettaminen ja myös monenlaisten henkisten tarpeiden kohtaaminen on tärkeä osa naisen elämää. Tämä rooli — jonka nainen kernaasti jakaa miehen kanssa — on elämässä suuri rikkaus joskin myös rasite. Se, joka päivittäin ruokkii ja hoivaa läheisiään, tietää totisesti mitä on ihmisen turvallisuus.

On jotakin tragikoomista siinä, että yhteiskunnallisen kehityksen johtavat strategit keksivät 70-luvulla uuden mullistavan idean, nk. perustarvestrategian, kehityspoliitikan johtavaksi periaateksi. Jos naisilla olisi ollut sananvaltaa kehityspoliitikassa, olisivat ihmisen perustarpeet olleet kehityksen ohjenuorana jo kehityspoliitikan alusta lähtien. Moni yhteiskunnallinen ristiriita olisi jäänyt syntymättä, moni konflikti ja sota olisi ehkä jäänyt puhkeamatta, jos naisen näkökulmaa olisi kuultu kehityspoliitikassa. Vastaavasti naisen näkökulman unohtaminen on vakava ja syvälinen yhteiskunnallinen ongelma jonka seurauksia maailma päivittäin kärsii verissä päin.

On luultavaa, että naisten ja miesten turvallisuuskäsitykset ovat erilaiset. Epäilemättä naisten turvallisuuskäsityksessä painottuvat ei-sotilaalliset tekijät, arkielämän perusturva, inhimilliset vuorovaikutussuhteet ja niiden laatu.⁹

On mahdollista, että miesten vieraantuminen perheen arkielämästä on tehnyt heidän turvallisuuskäsityksensä abstraktimmaksi. Ehkä he korostavat enemmän »valtion» kuin yksityisen ihmisen turvallisuutta, enemmän sotia, sodan uhkaa ja aseellista turvallisuutta kuin yksityisen ihmisen materiaalista ja henkistä turvallisuutta joka taas taataan sivistyksen ja talouspolitiikan keinoin.

Jos nämä olettamukseni pitävät paikkansa, ei voi muuta kuin toivoa että »naisellinen» turvallisuuskäsitys — joka tietenkään ei millään tavoin ole naisten yksinoikeus — saavuttaisi lisää jalansijaa Euroopassa ja maailmassa. Onhan selvää, että nykyään vallalla olevat turvallisuuskäsitykset ja niiden mukainen turvallisuuspolitiikka ovat konkurssikypsiä ja niiden tuottama tuho, kärsimys ja pelko valtavia.

Naisen elämään liittyy myös lasten lähellä eläminen äidin, tädin tai naapurin ominaisuudessa. Tietenkin sen pitäisi yhtä lailla liittyä miehen elämään mutta niin vain on, että toistaiseksi naiset elävät lähempänä lapsia. Näin nainen kantaa huomattavaa kasvattajan vastuuta. Lapset, joiden lähellä elämme, oppivat kenties juuri meiltä ovatko toiset kansat ystäviä, haluammeko auttaa heikkoja tai kuinka ristiriitoja sovitellaan rauhanomaisesti. Opetammeko auttamishalua vai itsekkyyttä, jakamista vai ahneutta, ystävyyttä vai ennakkoluuloja? Opetammeko malttia ja kompromissitaitoja vai riitelyä ja nyrkkien käyttöä? Sopuisa, ystävällinen äiti, täti ja mummu osaa tämänkin vastuun kantaa luontevasti — ehkäpä hänellä on lisääntyvässä määrin apunaan yhtä hyväsydäminen isä, setä ja vaari. Ongelma lieneekin siinä, etteivät kaikki naiset suinkaan säily esimerkillisen sopuisina ahneen kulutusyhteiskunnan paineissa. Kun katselee vihaisia mamselleja tavaratalojen jouluruuhkassa tai vaikkapa kahvin alennusmyynnissä, ei tee mieli suositella heitä lapsille malliksi, joskin he kyllä osaavat opettaa kerskakulutuksen arvoja ja kyynärpäätäktiikkaa.¹⁰

Naiset ovat lähellä lapsia yleensä myös silloin, kun nykyaikainen joukkotiedotus tarjoaa lapselle sotia, väkivaltaa ja yleensäkin pahoja ja pelottavia asioita. Monet naiset ovat tämänkin kirjoittajalta kysyneet neuvoa: mitä sanoa lapselle joka pelkää sotaa ja kilpavarustelua. Pienen lapsen paras pelkojen poistaja lienee syli, mutta isommille lapsille on osattava antaa enemmän myös ajattelun ja toiminnan virikkeitä. Ei voi muuta kuin toivoa, että osaisimme johdonmukaisesti vakuuttaa nuorille, että järkevä ihminen toimii sotien ja kilpavarustelun poistamiseksi. Ydinsota ei ole millään tavoin väistämätön, vaan sen vaara voidaan nujertaa poliittisin keinoin. Onneksi lapset ja nuoret ovat yleensä hyvin tervejärkisiä — he tietävät ja

tuntevat kuinka kehittymätöntä on uhota toinen toistaan tuhoisammilla aseilla. Näin lasten kasvatustehtävä usein on itse asiassa lasten tervejärkisyyden ja optimismin säilyttämistä eikä joidenkin heidän ajatustensa muuttamista. — Paljolti naisista on siis kiinni se, saavatko kasvavat lapset ja nuoret ikäänkuin rokotuksen tiedotusvälineiden usein ahdistavia viestejä vastaan. Omaan karriööriinsä ja perheen ulkopuoliseen elämään keskittyneet miehet ovat ilman mitään järkeviä syitä yleensä jättäytyneet tämänkin vastuun ulkopuolelle, mutta näinhän ei välttämättä asianlaita ole tulevaisuudessa.

Naisen arkiseen rauhankasvatukseen kuuluu tärkeänä osana myös ihmiskuvan välittäminen, so. terveen itsetunnon ja toimintatarmon rohkaiseminen sekä jonkinlaisen edes kohtuullisen esikuvan antaminen siitä että elämä ylipäättään on mielekästä ja elämisen arvoista. Erityisesti naisen vapautumisen edellytyksiin kuuluu, että tytöt kasvavat ulos iänikuisen alistujan, mukautujan ja marttyyrin roolista. Hyvän itsetunnon omaavalla ihmisellä on varaa käyttäytyä sovittelevasti elämän erilaisissa konfliktitilanteissa ja osoittaa ystävällisiä asenteita toisia ihmisiä, ihmisryhmiä ja kansoja kohtaan. Tällainen ihminen uskaltaa myös osallistua omaan elämäänsä vaikuttaviin toimintoihin yhdessä muiden ihmisten kanssa ja uskaltaa vaatia poliitikoilta määrätietoista toimintaa.

Olen edellä varsin laajasti käsitellyt naisen arkista elämänpiiriä siksi, että suurin osa naisista tekee — tietoisesti tai tietämättään — rauhantyötä juuri tällä tavoin. Vain pieni osa Suomen tai maailman naisista osallistuu järjestäytyneeseen rauhanliikkeeseen tai rauhantyötä tekeviin muihin poliittisiin järjestöihin.

Mitä sitten varsinaiseen rauhanliikkeeseen tulee, niin pidän parhaimpana vaihtoehtona naisten ja miesten yhteistyötä syistä, jotka jo edellä ovat käyneet ilmi. Toiselta puolen on silti myös hauska ja hyvä asia, että naiset toteuttavat myös omia kampanjoitaan. Eräät naisten kampanjat ovat olleet erittäin ennakkoluulottomia ja myönteisiä — on mahdollista että iloinen ilme on johtunut juuri siitä että ne ovat olleet naisten käsialaa. Esimerkiksi pohjoismaisten naisten rauhanmarssit Pariisiin ja Moskovaan olivat hengeltään iloisia, kansainvälisiä ja sitoutumattomia tapahtumia, jotka ovat saaneet

osakseen hyvin suurta sympatiaa myös miesten — jopa sotilaiden — taholta.

Naisten rauhanliike puolustaa paikkaansa myös siksi, että monet naiset tuntevat voivansa vapaammin toimia juuri naisten järjestöissä. Kun naisilla epäilemättä on oikeus ilmaista inhonsa sotaa, sodanuhkaa ja kilpavarustelua vastaan, niin voimistukoon rauhanliike myös tällä tavoin. Sitä parempi, mitä useammassa maassa rauhanliike toimii ja mitä laajempi sen kannatus. — Joskus kuulee sanottavan, ettei Suomessa tarvita erityistä rauhanliikettä, kun Suomi jo valtiona on rauhantahtoinen eikä täällä ole rauhanliikkeelle järkeviä toimintakohteita. Tätä näkemystä voi kuitenkin pitää rajoittuneena; eurooppalainen rauhanliike on voimakain juuri laajana, kansainvälisenä liikkeenä joka ylittää valtiolliset rajat ja on perusluonteeltaan yksityisten ihmisten liikettä ja mielenilmaisua. Suomalaiset rauhanmarssit ovat aina viesti maassamme toimiville suurvaltojen lähetystöille siitä, että myös Suomessa kansalaiset inhoavat sodalla ja aseilla pelottelua ja uudella kilpavarustelukierteellä uhkaamista. Ihmiset haluavat uskoa tulevaisuuteen — ei pelätä sitä. Tämän mielipiteensä naiset voivat ilmaista joko yhdessä miesten kanssa tai erikseen — pääasia että yksityisen ihmisen mielipiteelle löytyy yleensä jokin foorumi.¹¹

Naiset ja rauhatutkimus

Lopuksi muutama sana naisista, naisnäkökulmasta ja rauhatutkimuksesta, jota alaa tunnen päätoimisen tutkimustyön osalta 12 vuoden ajalta. Rauhatutkimuksen tehtävänä on lyhyesti sanottuna edistää kansojen välisiä rauhanomaisia suhteita, siis edistää kansallisten ja kansainvälisten kiistojen rauhanomaista ratkaisemista. Alaa ei pidä ymmärtää ahtaasti vain sovellettavan tiedon etsinnäksi, vaan myös kaikki em. ongelmien ymmärtämistä suoraan tai epäsuorasti helpottava perustutkimus on rauhatutkimusta. On joskus pidetty omituisena sitä, että tutkimuksella on näin selkeästi asetettu tehtävä — periaatteessa tämä ei kuitenkaan ole sen kummallisempaa kuin ihmisten terveyden edistäminen ja sairauksien parantaminen lääketieteessä.

Näen rauhan, sodan ja väkivallan ongelmat

ennen muuta ihmisten ongelmina — tästä seuraa ettei rauhan edellytysten tieteellinen tutkiminen voi koko monimutkaisuudessaan avautua mistään naisnäkökulmasta käsin.

Toiselta puolen ei ole mitään syytä *a priori* tuomita naisnäkökulmaa ja sen mahdollisuuksia — on vain niin että naisnäkökulma ei toistaiseksi ole rauhantutkimuksessa juuri mitään mielenkiintoista tuottanut. Monet naiset ovat kyllä kirjoittaneet hyviä rauhantutkimuksen alaan kuuluvia tutkimuksia, mutta nämä työt ovat olleet mielenkiintoisia sen vuoksi, että kirjoittajat ovat olleet hyviä tutkijoita eikä sen vuoksi että he olisivat soveltaneet jotakin naisnäkökulmaa.

Omasta puolestani en usko, että naisnäkökulma voi tuottaa mitään uudenlaista tutkimustrategiaa — tällaisia väitteitä jotkut naiset ovat esittäneet — vaan pikemminkin luulisin naisnäkökulman merkitsevän naisten kannalta keskeisten tutkimusongelmien esiin nostamista menetelmien ja tutkimuksen pelinsääntöjen pyydessä ennallaan.¹² Tutkimus nyt kerta kaikkiaan sattuu olemaan järjestelmällistä ja kurinalaista ajattelua — tämä on niin nais- kuin miestutkijoiden hyväksyttävä.

Naisten kannalta mielenkiintoisia tutkimuksia onkin viime vuosina ilmestynyt ja lisää on varmaankin tulossa. Kansainvälisen rauhatutkimusliiton IPRA:n viime kongressissa työryhmä »Women, Militarism and Disarmament» katsoi, että tutkimusta tarvittaisiin erityisesti seuraavilla aloilla: 1) seksismi ja sukupuoliroolien sosiaalistuminen, 2) seksismin ja muiden rakenteellisen väkivallan ja syrjinnän muotojen väliset yhteydet, 3) naisliikkeen ja rauhanliikkeen yhteiset piirteet, 4) tutkimuksen ja toiminnan väliset suhteet sekä 5) arvojen ja tietoisuuden muutoksen keskeinen sisältö, syyt ja strategiat.¹³ IPRA:n naisryhmä on aikaisemmin toiminut omana erillisenä ryhmänään, mutta tietääkseni se on päättänyt seuraavassa konferenssissa 1986 hajaantua kokouksen muihin työryhmiin. Kenties tämä juuri indikoi sitä, ettei rauhantutkimuksessa naisten erillistoimintaa pidetty riittävän mielenkiintoisena.

Hilde Krogh ja Ulrike Wasmuth puolestaan luettelivat hiljattain naisten kannalta relevantteja tutkimusaiheita seuraavasti: naisten rauhanliikkeen historia, naiset rauhantyössä, naiset

rauhantutkimuksessa, naiset asevalvontaneuvotteluissa ja aseidenriisinnan asiantuntijatehtävissä, instrumentaalisten ja ekspressiivisten roolien muodostuminen, seksismi ja sotaisuus sekä naisten tehtävät ja mandaatti rauhanliikkeessä.¹⁴

Naisten asemaa rauhantutkimuksessa leimavat samat ongelmat kuin naisten tieteellistä uraa ylipäättään: perheroolin ja tieteellisen uran vaatimusten yhteensovittaminen on vaikeata, mistä syystä pidemmälle ehtineiden tutkijoiden joukossa on suhteellisen vähän naisia ja heidän tieteellinen uransa edistyy hitaammin kuin miesten. Ei ole harvinaista rauhantutkimuksenkaan piirissä, että mies on päässyt pitkälle sen vuoksi, että hänen vaimonsa on suostunut hoitamaan lapset, kotityöt ja juoksevat asiat antaen täten miehelleen mahdollisuuden tehdä uraa.¹⁵ Sen sijaan en muista kuulleen, että kukaan nainen olisi tehnyt tieteellisen karriäärin niin että hänen miehensä olisi vastannut perheestä ja huushollista. Moni naistutkija onkin yksineläjä tai eronnut. Mikäli hänellä on perhe hän tekee rinnakkain kahta kokopäivätyötä — tai pikemminkin yrittää tehdä. Nämä naiset — joihin itsekkin lukeudun — elävät jatkuvassa tekemättömien töiden paineessa: kun teet tiedettä on huusholli rempallaan, kun teet huushollia joutuu tiede huntingolle.

Jos tämä tutkimuksenteon edellytysten huomattava epäkohta jätetään pois laskuista, niin rauhantutkimus ei ammattina ole naiselle huono: hän nauttii tasavertaista, reilua kohtelua miespuolisten kollegojen taholta, häntä ei syrjitä ja hänellä on sama palkka vertaistensa miesten kanssa. Tutkimustyön laatuvaatimukset ovat kaikilla samat, tietenkin.

VIITTEET

¹ Kirjoitus perustuu Helsingin tutkijanaisten kokouksessa 29. 11. 1984 pidettyyn alustukseen. Kiitän tutkijainaisia heidän esittämästään kutsusta sekä vilkkaasta keskustelusta, sillä niiden ansiosta jouduin miettimään omaa identiteettiäni tarkemmin kuin tavallisesti — harjoitus joka on itse kullekin silloin tällöin hyödyllinen.

² Vrt. Celina García, Androgyny and peace education, *Bulletin of Peace Proposals*, Vol. 12, No. 2, May 1981, ss. 163—171.

³ Hilikka Pietilä, Ilman naisnäkökulmaa ei rauhanliike etene. Sota miehelle kuin sukupuolisuhde, *Ydin*, No. 2, 1984, ss. 10—13.

⁴ Aki Hietanen, Sodan ja rauhan naiset, julkaisussa *Naiset — rauhanvoima?* Suomen Rauhanpuolustajat, Helsinki 1982, ss. 20—29.

⁵ Juuri tätä kirjoittaessani sattui silmiini esimerkki, joka osoittaa että Henrikin havainto pitää paikkansa. Selostaessaan vuoden 1984 itsenäisyyspäivän juhliä presidentinlinnassa *Kansan Uutiset* kirjoittaa: »- Illan komeimpia miehiä oli presidentti *Mauno Koiviston* ohella vara-amiraali *Jan Klenberg*, pitkä kaveri sinisessä paraatipuvussaan. Merimiehissä on jotakin!»! Ks. Arja-Anneli Tuominen, Naamojen metsästystä linnassa, *Kansan Uutiset — Viikkolehti*, 8. 12. 1984, s. 19.

⁶ Saman kysymyksen on Hilikka Pietilälle esittänyt Jukka Paastela kirjoituksessa *Sotaisia naisia*, *Ydin*, No. 3, 1984, s. 36.

⁷ Siihen, että naiset eivät yleensä syyllisty ruumiillisen väkivallan käyttöön, lienee — paitsi kulttuurista syitä — luonnollinen syy: naisilla ei ole riittävästi fyysistä voimaa. Jos salapoliisiromaanissa naisesta tehdään murhaaja, hän yleensä myrkyttää uhrinsa. — Tietyissä tilanteissa naiset saattavat olla fyysisestikin väkivaltaisia, esimerkiksi lyödessään tai pahoinpidellessään lapsia.

⁸ *Lea Pulkkinen* on tutkimuksessaan koululaisten aggressiivisuudesta ja rikollisen käyttäytymisen ennustettavuudesta todennut, että opettajien käsityksen mukaan luokan häiriköiksi valikoitui yleensä poikia, kun taas oppilaat määrittivät häirikön myös kantelun ja juonittelun perusteella, jolloin häiriköt saattoivat olla myös tyttöjä.

⁹ Ks. The role of women in peace movements, in the development of peace research, and in the friendly relations between nations, presented by UNESCO to the *World Conference for the United Nations Decade for Women*, Copenhagen, 14—30 July 1980, erit. ss. 50—52. Mainitussa kohdassa viitataan Elise Bouldingin naispuolisten rauhantutkijoiden keskuudessa tekemään haastattelututkimukseen, jossa naiset ovat määritelleet turvallisuuskäsitteisiään mm. seuraavasti: kyky välttää epämiellyttäviä yllätyksiä, kyky hyvään kommunikaatioon ympäristönsä kanssa, hyvä ongelmien ratkaisutaito, hyvät yhteistyömekanismit, taito rakentaa luottamusta, oikeudenmukaisuus, vapaus sorrosta. Turvallisuus on myös jokaisen omaa vastuuta ja tietty mielentila. Tämän lisäksi naiset esittivät tavallisempia määritelmiä ja edellytyksiä kuten aseidenriisunta, voimankäytöstä pidättäminen ja ihmisoikeuksien toteuttaminen.

¹⁰ Myöskään suosittujen TV-sarjojen kuten *Dallasin* tai *Dynastian* minkkeihin ja timantteihin sonnustautuneet juonittelevat tyhjäntoimittajat eivät edusta kaikkein positiivisinta naiskuvaa tai esimerkiksi pienille tytöille.

¹¹ Yksityinen ihminen tuntee helposti itsensä voimattomaksi sotilaallisen kehityksen suhteen, eikä syyttä. Samanaikaisesti häneen kohdistuu suuri informaatiotulva, joka aiheuttaa ahdistusta ja toimintatarvetta. Monille ihmisille rauhanmarssit ovat ainoa mahdollinen mielipiteen ilmaisun muoto. VTT Jukka Tarkka, joka on usein ollut kriittinen rauhanliikettä kohtaan, on huomauttanut että rauhanmarseilla ei ole muuta kuin terapeuttinen funktio marssijoille itselleen. Ks. Jukka Tarkka, *Maanpuolustus ja rauhanliikkeet, Tiede ja Ase 1984*, Suomen sotatieteellisen seuran vuosikirja, Helsinki 1984, ss. 227—233. Käsitteiseni mukaan rauhanmarssi on kuitenkin myös monien ihmisten mielenosoitus — viime vuosina laajentunut osa nk. yleistä mieli-

dettä. Marssi sinänsä on tietenkin vain yksi tapahtuma, mutta jos marssijoilla on esitettävänä todella hyvin mietittyjä turvallisuuspoliittisia vaihtoehtoja, ei niitä voida ajan mittaan jättää vaille huomiota hallitusten piirissä. Osalla eurooppalaista rauhanliikettä alkaa jo olla tällainen rooli.

¹² Ks. esim. Franz W. Seidler, *Frauen zu den Waffen?*, Bonn 1978 ja Cynthia Enloe, *Does khaki become You?*, London 1983.

¹³ Vrt. Betty Reardon, Study group on women, militarism and disarmament, *IPRA Newsletter*, Vol. XXII, No. 1, 1984, ss. 18—20.

¹⁴ Hilde Krogh ja Ulrike C. Wasmuht, Sexism and

bellism or women and peace, *IPRA Newsletter*, Vol. XXII, No. 3, 1984, ss. 16—23.

¹⁵ Suomalaista miespuolista professoria haastateltiin kun hän oli saanut nimityksen tutkijaprofessoriksi: kuinka voi menestyä tieteellisellä uralla? Vapaasti muistini mukaan tutkijaprofessori vastasi työskentelevänsä 16 tuntia vuorokaudessa eikä juurikaan pitävänsä lomaa. Sanomattakin on selvää, että hänen vaimostaan — mikäli hänellä sellainen on — ei tule milloinkaan tutkijaprofessoria. Yhtä selvää on, ettei kukaan perheellinen naistutkija voi menetellä tällä tavoin muuta kuin siinä vaiheessa kun lapset ovat lentäneet ulos pesästä ja mies on haudattu.